

GIÁ TRỊ TINH THẦN CỦA HOA MẪU ĐƠN
TRONG ĐỜI SỐNG TINH THẦN CỦA NGƯỜI TRUNG QUỐCTHE SIGNIFICANCE AND VALUE OF THE PEONY
IN THE SPIRITUAL LIFE OF THE CHINESEĐặng Thục Anh^{1*}¹Khoa Đông Phương Học, Đại học Lạc Hồng

Email: thucanh@lhu.edu.vn

TÓM TẮT: Hoa Mẫu Đơn được người Trung Quốc xem là “Vua của muôn hoa” và được đặt cho cái danh “Quốc sắc thiên hương” mà đã vang danh khắp bốn biển năm châu. Trong mọi lĩnh vực nghiên cứu về Trung Quốc như: thực vật học, nghệ thuật làm vườn, dược liệu, văn học, điêu khắc, gốm sứ, dân tộc học... đều có thể bắt gặp hình ảnh hoa Mẫu Đơn. Bài nghiên cứu này thông qua phương pháp tổng hợp, phân tích đối chiếu các tài liệu liên quan đến ý nghĩa, hình tượng hoa Mẫu Đơn cùng những tài liệu khoa học nghiên cứu về các đặc điểm, nét đẹp và giá trị của hoa, với các tư liệu lịch sử có liên quan, từ đó đóng góp thêm nguồn tài liệu tham khảo cho sinh viên chuyên ngành Ngôn ngữ Trung Quốc cũng như những bạn quan tâm đến văn hóa Trung Hoa hiểu được ý nghĩa và giá trị của hoa Mẫu Đơn trong đời sống tinh thần của người Trung Quốc, đồng thời cũng góp phần thúc đẩy hợp tác giao lưu giữa hai nền văn hóa Việt – Trung.

TỪ KHOA: Hoa Mẫu Đơn, giá trị, ý nghĩa, đời sống tinh thần, người Trung Quốc

ABSTRACT: Peony is known as the "King of flowers" by the Chinese, and is known as the "The beautiful flower of national". The image of Peony can be seen in botany, horticulture, medicine, literature, sculpture, ceramics, ethnology and other fields of study about China. This research through the comprehensive, analysis and comparison the relevant literature of the meaning and shape and the related characteristics, beauty and value of Peony, and the related historical documents, to the Chinese language student and interested in Chinese culture people to provide more resources, let everybody understand the significance and value of the peony in the the spiritual life of the Chinese, At the same time, it will also help promote the cooperation and exchanges between Chinese and Vietnamese cultures.

KEYWORD: Peony, value, meaning, spiritual life, Chinese

1. NÉT ĐẸP CỦA HOA MẪU ĐƠN

1.1 Đặc tính khoa học của cây hoa Mẫu Đơn

Cây hoa Mẫu Đơn có tên khoa học là *Paeonie Suffruticosa*, là loại cây rụng bụi lá, thuộc họ Thược Dược. Đây là loại cây “chịu lạnh sợ nóng, ưa ráo ghét ẩm”, có thể chịu được nhiệt độ dưới -30°C , sinh trưởng bình thường ở những nơi có độ ẩm tương đối trung bình hàng năm vào khoảng 45%. Mẫu Đơn ưa bóng râm nhưng cũng không sợ ánh nắng mặt trời. Mẫu Đơn phải được trồng trên loại đất trung tính hoặc đất cát có độ xốp, màu mỡ, dễ thoát nước và kỵ trồng trên nền đất sét nặng hoặc đất có độ ẩm thấp. Thời gian cây ra hoa là khoảng tháng 4 tháng 5 hằng năm. Phương pháp nuôi trồng Mẫu Đơn chủ yếu là phương pháp ghép cành, và do Mẫu Đơn với Thược Dược có cùng chi với nhau nên gốc cây Thược Dược thường được sử dụng làm gốc ghép. [1]

Cây hoa Mẫu Đơn có hệ rễ cây, gốc cây chắc khỏe, ít có rễ phụ. Thân cây có màu xám nâu, khi phân nhánh thì các nhánh mới có màu nâu vàng, thân thường cao từ 0.5m đến 2m, có khi cao đến 3m.

Lá của Mẫu Đơn thường là dạng lá phức, hình trứng tròn rộng bản hoặc hình lá kim hay oval, đầu lá có từ 3-5 khía, cuống lá dài, bề mặt lá màu xanh lục, mặt trái màu có phần

trắng, trơn nhẵn không lông hoặc có lông mịn nhỏ. Cuống lá Mẫu Đơn thường dài từ 8-20cm, ở giữa có rãnh, từ cuống lá mọc ra là cặp lá đối xứng nhau và kết thúc ở ngọn bằng 3 lá đơn trông rất đẹp mắt.

Hình 1. Hình dáng cây và cành lá Mẫu Đơn

(a) Thân cây mẫu đơn, (b) Cành lá mẫu đơn

Hoa Mẫu Đơn rất to, thường có đường kính từ 10-30cm, được nâng đỡ bởi một đài hoa có khoảng 5 cánh lá. Cánh hoa của Mẫu Đơn nguyên bản chỉ có từ 5 đến 6 cánh, trải qua thời gian di thực một số loại Mẫu Đơn có bộ phận nhị được biến thành cánh hoa, đã tạo ra thêm các loại Mẫu Đơn có cánh kép và có nhiều hình dáng kì lạ, đặc biệt khác như cánh hoa chồng thành nhiều lớp hoặc cánh hoa mọc bầu thành bao. [2]

Received: 20,06, 2022

Accepted: 20,10, 2022

*Corresponding: Đặng Thục Anh

Email: thucanh@lhu.edu.vn

Hoa Mẫu Đơn thuộc loại lưỡng tính mọc đơn, có nhiều nhị đực được bao quanh bởi các cánh hoa, ở giữa là bầu nhụy to. Nhụy và nhị hoa có khả năng kết thành chùm trái có khoảng 5 quả trở lên. Quả này hình bầu dục hoặc hình cầu có bẹ đỡ, vỏ quả có đầy lông mềm mịn, khi chín sẽ nứt ra, bên trong mỗi quả có từ 7-13 hạt giống dạng tròn hơi móp, có đường kính từ 6-9mm. Khi hạt vừa chín sẽ có màu vàng, để lâu thì sẽ thành màu xám đen, tùy theo chủng loại mà khi cân 1000 hạt sẽ có khối lượng khoảng 250-300gr. [3, 4]

Hình 2. Một số loại quả của Mẫu Đơn

Hình 3. Hạt giống Mẫu Đơn

1.2 Các loại Mẫu Đơn nổi tiếng và độc đáo của Trung Quốc

Hiện nay tại Trung Quốc có mười loại Mẫu Đơn rất nổi tiếng được phong là “Thập đại danh phẩm Mẫu Đơn” và một số loại có hình dáng rất độc đáo, kì lạ.

Nguyệt Tử 魏紫 là loại Mẫu Đơn quý và nổi tiếng của Trung Quốc, được mệnh danh là “hoa hậu” trong các loại Mẫu Đơn. Nguyệt Tử xuất hiện sớm nhất tại thành Lạc Dương vào thời Ngũ Đại.

Hình 4. Hoa Nguyệt Tử

Hình 5. Hoa Diêu Hoàng

Diêu Hoàng 姚黄 được mệnh danh là “hoa vương” trong các loài Mẫu Đơn, xuất hiện từ thời nhà Tống tại một nhà họ Diêu ở dưới chân núi Mang Sơn, thành Lạc Dương.

Hình 6. Hoa Triệu Phấn

Triệu Phấn 赵粉 bắt đầu xuất hiện từ thời nhà Thanh trong hoa viên của một gia đình mang họ Triệu và do có màu hồng nên được đặt tên là “Triệu Phấn”, ngoài ra hoa còn có tên là “Đồng tử diện” (nghĩa là: mặt trẻ con).

Nhị Kiều 二乔 xưa có tên là “Lạc Dương Cẩm”, xuất hiện từ hoa viên của một gia đình họ Lý ở Lạc Dương vào năm Nguyên Phong, thời nhà Tống, sau này được mang giống trồng ở Tào Châu mới đổi tên thành “Nhị Kiều”. Sở dĩ gọi là

“Nhị Kiều” vì hoa của nó tuy cùng một cành, cùng một cây hoặc cùng một bông hoa nhưng có thể cho ra 2 màu hoa đỏ tía và hồng phớt.

Hình 7. Hoa Nhị Kiều

Hình 8. Lạc Dương Hồng

Lạc Dương Hồng 洛阳红 còn được gọi là “Tứ Nhị Kiều” hay “Phổ Thông Hồng”, ngoài ra nó còn có cái tên mỹ miều là “Tân Hoa Hậu”. Tương truyền vào thời nhà Đường, Võ Tắc Thiên đã hạ lệnh mang giống hoa này từ quê của bà ở Sơn Tây về trồng ở Lạc Dương.

Ngự Y Hoàng 御衣黄 hay còn gọi là “Ngự Bào Hoàng”, là một danh hoa truyền thống của Trung Quốc. Sở dĩ loài hoa này có tên “Ngự Y Hoàng” là màu hoa của nó vàng như màu áo của vua chúa khi xưa.

Hình 9. Hoa Ngự Y Hoàng

Tử Túy Dương Phi 酒醉杨妃 có cành nhánh uốn khúc uyển chuyển, đầu hoa nở hướng xuống trông như dáng người đang say rượu nên nó được đặt cho cái tên “Tử Túy Dương Phi” (nghĩa là Dương Phi say rượu).

Hình 10. Hoa Tử Túy Dương Phi

Thanh Long Ngọa Mặc Trì 青龙卧墨池 có bầu nhụy màu xanh vàng xếp ở giữa hoa, còn xung quanh được bao bọc bởi nhiều lớp cánh hoa trông giống như một con rồng xanh (Thanh: màu xanh, Long: con rồng) nằm ẩn mình dưới chiếc ao đen ngòm (Ngọa: ẩn mình, Mặc: màu đen, Trì: chiếc ao).

Hình 11. Hoa Thanh Long Ngọa Mặc Trì

Bạch Tuyết Tháp 白雪塔 có tên gốc là “Ngọc Lầu Xuân”, còn có tên khác nữa là “Bạch Ngọc”, lúc hoa mới nở sẽ có màu trắng xanh, còn khi nở rộ thì màu hoa trở nên trắng như tuyết.

Hình 12. Bạch Tuyết Tháp

Hình 13. Hoa Đậu Lục

Đậu Lục 豆绿 là một loài Mẫu Đơn màu xanh lục quý hiếm, hoa này có hình chiếc vương miện hoặc hình quả tú cầu. Hoa Đậu Lục mềm mịn màu xanh tươi mát khiến người ta cảm thấy thoải mái, dễ chịu.

Ngoài ra còn có một số loại Mẫu Đơn có hình dáng độc đáo, kì lạ mang tên như: Hỏa Luyện Kim Đan 火炼金丹, Bạch Y Thiên Sứ 白衣天使, Hà Tiên Cô 何仙姑, Bạch Bản 白板, Hồng Bảo Thạch 红宝石, Hà Bao 荷包... [5]

Hình 14. Một số loại Mẫu Đơn độc đáo kì lạ

2. HÌNH ẢNH VÀ Ý NGHĨA CỦA HOA MẪU ĐƠN TRONG ĐỜI SỐNG TINH THẦN CỦA NGƯỜI TRUNG QUỐC

2.1 Ý nghĩa tượng trưng của hoa Mẫu Đơn trong lòng người dân Trung Quốc

Trong văn hóa truyền thống Trung Quốc thì ngụ ý tượng trưng là một trong những thủ pháp biểu đạt nghệ thuật đặc sắc, đặc biệt ý nghĩa tượng trưng của các loài hoa có nội dung vô cùng phong phú. Riêng loài hoa Mẫu Đơn có vẻ đẹp diễm lệ sang trọng và cánh hoa phồn thực nên được người Trung Quốc rất yêu mến và liên tưởng nên một chuỗi các ý nghĩa tượng trưng sâu sắc dành riêng cho nó.

Thứ nhất, hoa Mẫu Đơn tượng trưng cho sự phồn thịnh giàu mạnh của quốc gia. Vào thời Đại Đường thì Lễ hội hoa Mẫu Đơn là lễ hội rộn ràng náo nhiệt nhất của thủ đô Trường An, và nhà thơ Lưu Vũ Tích nổi tiếng bấy giờ đã không ngớt lời khen ngợi: “Riêng có Mẫu Đơn mới thật xứng danh là Quốc sắc” [6]. Vào thời Bắc Tống, vị đại học sĩ Hàn lâm viện là Chiêu Văn Quan cũng nhắc đến Mẫu Đơn bằng từ “Quốc sắc” trong thơ của mình. Năm 1959, ông Chu Ân Lai – người đứng đầu của thành phố Lạc Dương đã phát biểu: “Mẫu Đơn là quốc hoa của đất nước chúng ta, hoa có vẻ đẹp ung dung kiêu diễm trang trọng, Mẫu Đơn tượng trưng cho sự phồn vinh giàu mạnh và niềm hạnh phúc tốt đẹp của dân tộc Trung Hoa”.

Vào ngày 15 tháng 7 năm 2019, Hiệp hội Hoa Trung Quốc đã phát động tổ chức cuộc bình chọn “Quốc hoa trong lòng tôi” trên các trang web chính thức của Lâm nghiệp Trung Quốc, Hiệp hội Hoa Trung Quốc và qua mạng xã hội WeChat của Hiệp hội Hoa Trung Quốc để trưng cầu ý kiến của người dân về việc chọn lựa quốc hoa của Trung Quốc. Kết quả sau cuộc bình chọn, vào ngày 22/7/2019, tổng số phiếu bình chọn là 362,264, và hoa Mẫu Đơn với số phiếu 288,747, chiếm tỷ

lệ 79.71% đã giành được vị trí cao nhất; xếp vị trí thứ hai là hoa Mai với số phiếu 44,551, chiếm tỷ lệ 12.3% thấp hơn nhiều so với hoa Mẫu Đơn.

Thứ hai, hoa Mẫu Đơn tượng trưng cho ước vọng và sự cầu mong cuộc sống sung túc của con người. Hoa Mẫu Đơn cánh đỏ, cánh tím, to đẹp rạng rỡ, từ trong khí chất của hoa đã cho người ta có cảm nhận về sự phú quý sung túc. Thật ra từ thời nhà Tống, Mẫu Đơn đã được gọi là “Hoa phú quý”, cái tên này xuất hiện đầu tiên trong bài “Ái Liên thuyết” 《爱莲说》 của nhà triết học Châu Đôn Di thời Bắc Tống. Họa sĩ nổi tiếng thời nhà Minh là Từ Ngụy khi vẽ tranh hoa Mẫu Đơn thủy mặc cũng đã gọi Mẫu Đơn là “hoa phú quý” trong tác phẩm “Mặc Mẫu Đơn” 《墨牡丹》. Thời nhà Thanh, trong quyển “Mẫu Đơn phú quý thuyết” 《牡丹富贵说》 Triệu Thê Học cũng có nói Mẫu Đơn là loài hoa vương giả, đứng đầu trong vạn hoa, lưng danh khắp bốn bề và được mệnh danh là phú quý. Hai chữ “phú quý” này rất hay được sử dụng trong đời sống sinh hoạt dân gian. Mẫu Đơn sở dĩ được cho là mang phẩm cách phú quý, hoàn toàn xuất phát từ bản chất của nó đã được đông đảo quần chúng nhân dân yêu mến. Trong xã hội cũ, quần chúng lao động cực khổ cũng không thời khắc nào là không mơ ước đến sự giàu có sung túc, cho nên có thể nói cầu mong sự phú quý là bản tính vốn có của nhân loại, và chính vì vậy với vẻ đẹp cao quý của mình mà Mẫu Đơn cũng được người dân gửi gắm ước vọng giàu có sung túc. [7]

Thứ ba, hoa Mẫu Đơn còn được người Trung Quốc gửi gắm một phẩm chất ưu tú làm đại diện cho sức mạnh tinh thần dân tộc Trung Hoa, tượng trưng cho sự soi sáng lòng tin, ý chí sắt đá, sự kiên cường bất khuất trước thế lực quyền quý. Sức sống mãnh liệt của Mẫu Đơn từ xa xưa đã được lưu truyền qua câu chuyện “Vô Tắc Thiên dày Mẫu Đơn” hay “Thu Ông gặp tiên” kể rằng dù Mẫu Đơn có bị nhổ bỏ gốc hay hủy hoại như thế nào thì nó vẫn mạnh mẽ đâm chồi nảy lộc. Do vậy qua các câu chuyện kể, hoa Mẫu Đơn được nhân dân hết lòng ca ngợi tinh thần bất khuất trước thế lực gian ác quyền quý. Trong thực tế Mẫu Đơn vốn dĩ sinh trưởng tại các vùng cao nguyên núi non khắc nghiệt nên sức sinh trưởng của nó cũng thực sự mạnh mẽ. Như trên vùng đất cao nguyên Hoàng Thổ khô hạn tại các tỉnh như Sơn Tây, Thiểm Tây, Cam Túc... mà Mẫu Đơn vẫn có thể ung dung nở rộ những đóa hoa vô cùng rạng rỡ.

Ngoài những ý nghĩa tượng trưng kể trên, thì trong mắt của người dân Trung Quốc, Mẫu Đơn còn là hóa thân của cái đẹp, tượng trưng cho tình yêu thuần khiết, nồng nàn.

2.2 Hoa Mẫu Đơn với các phong tục tập quán

Hoa Mẫu Đơn được xem là vật may mắn ở khắp các dân tộc Trung Quốc [8], nhưng bởi vì Trung Quốc là một đất nước rộng lớn đông dân với nhiều dân tộc khác nhau nên phong tục tập quán có liên quan đến hoa Mẫu Đơn cũng có phần khác nhau thể hiện ở các khía cạnh bao gồm: trồng hoa Mẫu Đơn, thưởng thức hoa Mẫu Đơn, vẽ hoa Mẫu Đơn, thêu hoa Mẫu Đơn, hát hoa Mẫu Đơn, cầu hoa Mẫu Đơn... Trong đó các tập tục tiêu biểu và nổi bật là: tục trồng và thêu hoa Mẫu Đơn của dân tộc Thổ Gia ở Hồ Bắc, tục “vượt núi” ngắm Mẫu Đơn và khắc hình Mẫu Đơn trên gỗ của dân tộc Bạch ở Vân Nam, trong các chùa chiền ở cao nguyên Tây Tạng thì có những bức bích họa hình Mẫu Đơn ẩn tượng, người Mãn ở phương Bắc thì hay mặc kì bào có hoa văn Mẫu Đơn, tục cắm hoa của người dân Lạc Dương, tục hát Mẫu

Đơn “Hoa nhĩ” của người Hồi ở Lâm Hạ – Cam Túc, ở Lương Sơn – Long Tây thì có tục lên chùa trên núi dâng hương ngắm hoa Mẫu Đơn, trên núi Ngân Bình ở Sào Hồ tỉnh An Huy cũng có tục lên chùa lễ Phật ngắm hoa Mẫu Đơn, ngoài ra thì còn có hội hoa và hội bút (tức vẽ, viết thư pháp) Mẫu Đơn được tổ chức thường niên tại Lạc Dương, Hà Trạch, Bắc Kinh, Thái Nguyên, huyện Bành, Thượng Hải, Hàng Châu, Đồng Lăng. [9]

Hình 15. Hình thêu hoa Mẫu Đơn của dân tộc Thổ

Hình 16. Nữ nghệ nhân dân tộc Bạch với tấm gỗ khắc hình Mẫu Đơn và phượng hoàng

Hình 17. Bích họa Mẫu Đơn ở Tây Tạng

Hình 18. Cô gái người Hồi trong Hội hát “Hoa nhĩ”

Hình 19. Quang cảnh một Hội bút Mẫu Đơn ngày nay

Những điều kể trên là những tập tục Mẫu Đơn của các dân tộc Trung Quốc xưa và nay. Nói riêng về cách làm đẹp của phụ nữ Trung Quốc thì cũng không thể nào thiếu bóng dáng của hoa Mẫu Đơn. Do tin vào sức mạnh mang lại sự may mắn trong tình duyên của Mẫu Đơn mà trên các trang phục, trang sức từ đầu tóc đến tận giày mang dưới chân của phụ nữ thời xưa đâu đâu cũng thấy hình ảnh Mẫu Đơn. Và quả là với vẻ đẹp vốn có của mình lại kết hợp với vẻ đẹp Mẫu Đơn đã làm cho họ trở nên kiêu sa, lộng lẫy bội phần.

Hình 20. Một số trang sức có hoa văn Mẫu Đơn thời xưa

Không chỉ trong thời phong kiến xa xưa mà ngày nay, nhu cầu làm đẹp bằng những phụ kiện trang sức mang hình dáng hoa Mẫu Đơn vẫn được phái đẹp ở Trung Quốc ưa chuộng, hiện nay vẫn luôn có những trang sức phụ kiện dựa trên hình ảnh hoa Mẫu Đơn được làm ra để phục vụ cho nhu cầu làm đẹp của phụ nữ.

Hình 21. Một số trang sức có hoa văn Mẫu Đơn thời nay

Bên cạnh đó, cũng do lòng yêu mến vô bờ bến đối với hoa Mẫu Đơn mà trong lịch sử việc người Trung Quốc lấy hai chữ “Mẫu Đơn” để đặt tên cho địa danh, tên người, thương hiệu, núi non, sông nước... cũng là chuyện rất phổ biến. [10]

Tại thành phố Hà Trạch, tỉnh Sơn Đông có một địa khu Mẫu Đơn, đây được xem là một trong những quê hương nổi tiếng của Mẫu Đơn. Tại thành phố Thiên Thủy, tỉnh Cam Túc cũng có một thôn Mẫu Đơn. Ở Hồ Bắc nơi dân tộc Thổ sinh sống cũng có một thôn Mẫu Đơn. Theo lời kể của người dân địa phương thì khi xưa, nơi đây không chỉ có Mẫu Đơn mà còn có những cô gái người Thổ xinh đẹp như hoa Mẫu Đơn vậy, những cô gái này rất thông minh và khéo tay, họ thường thêu hoa Mẫu Đơn lên trang phục của mình, để thể hiện ước nguyện tốt đẹp về cuộc sống hạnh phúc. [11]

Ngoài những địa danh kể trên thì trên đất nước Trung Quốc rộng lớn còn có các địa danh và sự vật mang tên Mẫu Đơn như: thác Mẫu Đơn, sông Mẫu Đơn, núi Mẫu Đơn, đình Mẫu Đơn, đá Mẫu Đơn cho đến thê ngân hàng Mẫu

Đơn, ti vi Mẫu Đơn, thuốc lá Mẫu Đơn rồi còn có cả nhà hàng Mẫu Đơn, rượu Mẫu Đơn, tem Mẫu Đơn v.v...

Hình 22. Một số sản phẩm lấy thương hiệu là Mẫu Đơn hay in hình hoa Mẫu Đơn

2.3 Hoa Mẫu Đơn trong văn học thơ ca

Mẫu Đơn là danh hoa truyền thống của Trung Quốc, từ xa xưa trong dân gian đã lấy Mẫu Đơn để làm đề tài cho các câu chuyện truyền thuyết thần tiên, tiêu biểu là các truyện Mẫu Đơn Hà Bao, Kim Hoàng Mẫu Đơn, truyền thuyết Đãi Lưu Hoàng, truyền thuyết Lưu Sư Cách...

Trong lịch sử phong kiến Trung Quốc thì các nhà văn nhà thơ rất thường dùng hình tượng Mẫu Đơn để sáng tác văn thơ và các tác phẩm ghi chép truyền kí. Tác phẩm văn học đầu tiên có sự xuất hiện của Mẫu Đơn với tên gọi “Thuộc dược” là “Kinh Thi” 《诗经》 và sau nữa là “Thần Nông bản thảo kinh” 《神农本草经》 ghi chép về tác dụng chữa bệnh của Mẫu Đơn. Với tên gọi “Mẫu Đơn” chính thức thì xuất hiện trong các tác phẩm truyền kí như là “Tùy chí” 《隋志》, “Hải kí” 《海记》... Từ thời nhà Tống trở đi, các tác phẩm chuyên ghi chép về Mẫu Đơn hay dùng Mẫu Đơn làm hình tượng đề tài cho sáng tác của mình xuất hiện càng ngày càng nhiều. Điều đó chứng tỏ vị trí của hình tượng Mẫu Đơn bắt đầu trở nên quan trọng trong diễn đàn văn học Trung Quốc.

Trong lịch sử, các tác phẩm truyền kí tiêu biểu nói về Mẫu Đơn có “Lạc Dương Mẫu Đơn kí” 《洛阳牡丹记》 của Âu Dương Tu, “Lạc Dương hoa mộc kí” 《洛阳花木记》 của Châu Sư Hậu thời Bắc Tống; “Thiên Bành Mẫu Đơn phổ” 《天彭牡丹谱》 của Lục Du thời Nam Tống; “Quần phương phổ” 《群芳谱》 của Vương Tượng Tân; “Bạch Châu Mẫu Đơn sử” 《亳州牡丹史》 và “Mẫu Đơn bát thư” 《牡丹八书》 của Tiết Phụng Tường thời nhà Minh; “Mật truyền hoa kính” 《秘传花镜》 của Trần Hạo Tứ, “Quảng quần phương phổ” 《广群芳谱》 của Ưng Hạo thời nhà Thanh...

Tất cả những tác phẩm kể trên đây đều là những tuyệt phẩm văn hóa ghi chép lại các câu chuyện và những vấn đề liên quan đến Mẫu Đơn Trung Hoa từ sử sách cho đến kĩ thuật nuôi trồng, ca ngợi vẻ đẹp và giá trị của Mẫu Đơn.

Về thơ ca thì các tác phẩm mang hơi thở hoa Mẫu Đơn cũng nhiều vô kể, đặc biệt là trong kho tàng thơ Đường có các bài thơ rất nổi tiếng và được lưu truyền đến tận ngày nay như: “Thanh bình điệu” 《清平调》 của Lý Bạch, “Thường Mẫu Đơn” 《赏牡丹》 của Lưu Vũ Tích, “Hong Mẫu Đơn” 《红牡丹》 của Vương Duy, “Mẫu Đơn” 《牡丹》 của Bì Nhật Hưu, “Mẫu Đơn thi” 《牡丹诗》 của Lý Chính Phàm. Ngoài ra trong các thời kì triều đại tiếp sau nhà Đường thì Mẫu Đơn cũng không ngừng xuất hiện trong diễn đàn thơ ca, trong số đó có các bài thơ tiêu biểu như: bài “Bạch Mẫu Đơn” 《白牡丹》 của Vi Trang thời Ngũ Đại Thập Quốc, “Tài Mẫu Đơn” 《载牡丹》 của Lục Du thời nhà Tống, “Đề ngự bì Mẫu Đơn” 《题御笔牡丹》 của Vương Quốc Duy thời

nhà Thanh. Theo quyển “400 bài thơ vịnh Mẫu Đơn lịch sử” 《历代咏牡丹诗歌四白首》 do Dương Mậu Lan làm chủ biên đã thống kê thì trong lịch sử Trung Hoa có tổng cộng 419 bài thơ viết về Mẫu Đơn với trên 200 nhà thơ được nhắc đến. Trong đó, có 125 bài được viết vào thời nhà Đường, 167 bài được viết vào thời nhà Tống, 27 bài dưới thời nhà Nguyên, 37 bài dưới thời nhà Minh và 67 bài được viết vào thời nhà Thanh. Nội dung của các bài thơ này đều chủ yếu tập trung ca ngợi vẻ đẹp của hoa Mẫu Đơn và thể hiện tình cảm yêu mến của con người xã hội đương thời đối với nó. [12]

Ở thời hiện đại, các tác phẩm văn học nghiên cứu về Mẫu Đơn cũng không ngừng xuất hiện và mang một giá trị nhất định như là: “Lạc Dương Mẫu Đơn kí” 《洛阳牡丹记》 do nhà sử học Tào Pháp Thuần biên soạn, rồi thêm nữa là các quyển sách “Mẫu Đơn Tào Châu” 《曹州牡丹》, “Mẫu Đơn Hà Trạch” 《菏泽牡丹》, “Hoa Mẫu Đơn” 《牡丹花》 của Giáo sư Dụ Hoành thuộc trường Đại học Nông nghiệp Sơn Đông biên soạn; “Mẫu Đơn” 《牡丹》 của Giáo sư Lưu Thực Mẫn cùng các đồng nghiệp thuộc trường Đại học Lâm nghiệp Bắc Kinh biên soạn; “Mẫu Đơn Lạc Dương” 《洛阳牡丹》 do chuyên gia vườn cảnh Hà Nam là Ngụy Trạch Phổ nghiên cứu và biên soạn; “Mẫu Đơn sử” 《牡丹史》 của Lý Đông Sinh; “Mẫu Đơn vào mùa hạ” 《临夏牡丹》 của chuyên gia Lý Gia Giác; “Vườn Mẫu Đơn khô cảnh” 《枯枝牡丹园》 của Mạnh Nhĩ Quân và Quách Linh biên soạn; “Thiên Bành Mẫu Đơn tập” 《天彭牡丹集》 do Hương Thượng Phúc cùng một số tác giả khác biên soạn; “Trung Quốc Mẫu Đơn phổ” 《中国牡丹谱》 của Thượng Lỗ Dương và Mạnh Phồn Thư.

Ngoài những tác phẩm thể hiện bằng chữ viết thì đề tài Mẫu Đơn còn được thể hiện qua các tác phẩm sách tập tranh ảnh như là tuyển tập “Mẫu Đơn Lạc Dương” 《洛阳牡丹》 do Biên tập viên Tín Kế Quang của Họa báo Nhân Dân làm chủ biên, tuyển tập ảnh “Mẫu Đơn Lạc Dương” 《洛阳牡丹》 do nhiếp ảnh gia Lương Tổ Hoàng làm chủ biên... và còn rất nhiều tác phẩm khác liên quan đến Mẫu Đơn.

2.4 Hoa Mẫu Đơn trong thuật phong thủy

Trong thế giới vật phẩm phong thủy thì hoa Mẫu Đơn được xem là vật phẩm cho phú quý và tình duyên.

Vào thời phong kiến Trung Hoa, trong khuê phòng của những cô gái tuổi mộng mơ thường cắm những đóa hoa Mẫu Đơn tươi thắm, treo những bức họa hay tranh cắt hình hoa Mẫu Đơn hoặc họ còn thêu hình Mẫu Đơn vào áo, áo gối, khăn tay như là biểu hiện cho sự trong trắng của mình đồng thời hy vọng gặp một đấng lang quân tốt đẹp.

Hình 23. Tranh cắt giấy Mẫu Đơn

Hoa Mẫu Đơn từ xưa đến nay luôn được dùng làm pháp khí phong thủy trong tình yêu đôi lứa, người Trung Quốc tin rằng treo hình hoa Mẫu Đơn sẽ giúp cho tình yêu và nhân duyên được phát triển tốt đẹp. Còn nếu như cắm một bình hoa Mẫu Đơn tươi thắm ở phòng khách sẽ làm cho căn

phòng thêm rộng rãi và đem lại sự suôn sẻ trong công việc cho gia chủ. [13]

Hình 24. Một số vật phẩm phong thủy Mẫu Đơn

Ngoài ra, do Mẫu Đơn được xem là biểu tượng của phú quý, nên trong các dịp khai trương, người ta thường dùng tượng hoặc tranh Mẫu Đơn làm quà tặng để chúc nhau ngày càng phú quý, giàu sang.

3. KẾT LUẬN

Như những gì đã trình bày ở trên, ta có thể thấy rằng vị trí “vua hoa” của Mẫu Đơn đã trải qua mấy nghìn năm thăng trầm lịch sử mà vẫn không hề thay đổi. Khi nhắc đến Mẫu Đơn, người ta nghĩ ngay đến một quốc gia thịnh vượng giàu có, một gia cảnh phú quý và bình an, một vẻ đẹp mang phẩm chất cao sang nhưng không kiêu kỳ, sự kiên cường bất khuất không gục ngã trước thế lực, sự may mắn và hạnh phúc cho con người. Bấy nhiêu ý nghĩa đó đã tạo nên một niềm tin yêu sâu sắc của người Trung Quốc đối với hoa Mẫu Đơn muôn đời vẫn như một.

Từ xa xưa, vì nét đẹp của hoa mà người ta yêu mến đem gieo trồng phát triển ở khắp nơi, rồi xem mùa hoa nở là mùa lễ hội nhộn nhịp nhất trong năm. Những người có quyền thế yêu hoa Mẫu Đơn, dân đen cũng yêu hoa Mẫu Đơn, trong mắt họ Mẫu Đơn đại diện cho niềm ước vọng sung túc, may mắn và phú quý; họ tự sáng tác và kể cho nhau nghe những truyền thuyết về Mẫu Đơn; rồi không biết tự lúc nào họ còn đưa hình ảnh Mẫu Đơn vào các thói quen trong đời sống thường ngày, họ lấy hình tượng hoa Mẫu Đơn làm đề tài trong mọi lĩnh vực của cuộc sống như thêu thùa, may vá, khắc gỗ, hội họa, văn thơ, ca hát... trong mọi dân tộc và trải rộng trên khắp mọi miền đất nước Trung Quốc, cũng như xuyên suốt qua mọi thời đại trong dòng lịch sử. Cũng chính vì lẽ đó mà đã có biết bao tác phẩm văn chương, thơ họa, điêu khắc... đã được hình thành với hồn sắc Mẫu Đơn thanh cao kiêu diễm vẫn được lưu truyền đến ngày nay.

Qua bài nghiên cứu này, tác giả tin rằng sinh viên chuyên ngành Ngôn ngữ Trung Quốc cũng như những bạn quan tâm đến văn hóa Trung Hoa có thể hiểu được ý nghĩa và giá trị của hoa Mẫu Đơn trong đời sống tinh thần của người Trung Quốc, qua đó cũng lan truyền cảm hứng cho thời gian tương lai các nhà nghiên cứu sẽ tìm hiểu sâu hơn những khía cạnh khác mà bài nghiên cứu này chưa đề cập đến về hoa Mẫu Đơn cũng như có thêm những đề tài nghiên cứu về đối tượng khác tương tự, để góp phần thúc đẩy sự thấu hiểu và hợp tác giao lưu giữa hai nền văn hóa Việt – Trung.

4. LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành bài nghiên cứu này, tác giả xin chân thành cảm ơn các thầy cô đã và đang giảng dạy tại Học viện Nghệ thuật và Truyền thông trường Đại học Đồng Tế Thượng Hải, Trung Quốc, Ngành Ngôn ngữ Trung Quốc khoa Đồng phương học Đại học Lạc Hồng, Khoa Ngữ văn Trung Quốc trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn TP.Hồ Chí Minh đã hướng dẫn và hỗ trợ trong suốt quá trình viết bài.

Đặc biệt cảm ơn Trường ngành Báo chí phát thanh truyền hình trường Đại học Đồng Tế Thượng Hải PGS.TS Liễu San đã hướng dẫn tác giả hoàn thành bài nghiên cứu này.

Đồng thời trân trọng cảm ơn các anh chị bạn bè là anh Đào Duy Ngọc, anh Nguyễn Huy Cường, chị Thái Giai Tú đã đóng góp cho tôi những ý kiến quý báu để bài nghiên cứu này được thực hiện thêm phần đặc sắc.

5. TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đới Tùng Thành. Mẫu Đơn hoa khai động thiên hạ, Nhà xuất bản Đại học Hà Nam. *Sách*, 2012, 10-53.
- [2] Vương Liên Anh. Hoa Mẫu Đơn, Nhà xuất bản Công nghiệp Kiến trúc Trung Quốc. *Sách*, 2003, 1-28.
- [3] Trần Bình Bình. Nguồn gốc, sự phát triển và phân loại của Mẫu Đơn Trung Quốc, Khoa Sinh học Học viện Nam Kinh. *Báo cáo khoa học*, 1997, kỳ 3, 5-7.
- [4] Trần Diệu Hoa. Màu sắc và phân loại hoa Mẫu Đơn, Tập san Học báo nghệ thuật cây cảnh làm vườn. *Tạp chí*, 2001, kỳ 3, 14.
- [5] Đinh Kiến Lan, Vương Nhượng Hàm. Tên gọi các loại Mẫu Đơn và văn hóa Mẫu Đơn, Tập san Tổng hợp văn hóa làm vườn Trung Quốc. *Tạp chí*, 2017, kỳ 7, 164- 165.
- [6] Lý Tiêu Vân, Tuệ Phú Bình. Tóm lược lịch sử văn hóa Mẫu Đơn Trung Quốc thời cổ đại, Tập san Nông nghiệp xưa nay. *Tạp chí*, 2016, kỳ 3, 39-44.
- [7] Lôi Yến. Sự công nhận biểu tượng văn hóa Mẫu Đơn và văn hóa đa dân tộc khu vực Tây bộ, Tập san Khoa học xã hội Thanh Hải. *Tạp chí*, 2015, kỳ 1, 175-182.
- [8] Thủy Nhuận Đình. Văn hóa Mẫu Đơn với biểu tượng cát tường, Tập san Rau quả Trung Quốc. *Tạp chí*, 2013, kỳ 11, 60-61.
- [9] Phạm Lộc Lâm, Tát Nhật Na. Nghiên cứu về văn hóa Mẫu Đơn các khu vực của Trung Quốc, Tập san Khoa học kỹ thuật Lâm nghiệp Nội Mông Cổ. *Tạp chí*, 2012, kỳ 3, 59-62.
- [10] Lý Lương Hậu, Vương Xuân Nghĩa, Trần Bảo Lâm, Hà Quý Hữu, Hoàng Nghĩa Lâm. Phân tích đặc điểm đa dạng của văn hóa hoa Mẫu Đơn, Tập san Học báo Học viện nghệ nghiệp Công trình sinh thái Hắc Long Giang. *Tạp chí*, 2012, kỳ 4, 131-132.
- [11] Trương Tĩnh, Trương Cánh Quỳnh, Lương Huệ Nga. Vẻ đẹp trang trọng của hoa tiết Mẫu Đơn trong trang phục dân gian, Tập san Học báo May mặc. *Tạp chí*, 2007, kỳ 2, 108-111.
- [12] Phó Tiên Chiêu. Nghiên cứu sự hình thành văn hóa hoa Mẫu Đơn Trường An thời nhà Đường qua những bài thơ Đường, Khảo cổ nông nghiệp. *Tạp chí*, 2012, kỳ 1, 249-253.
- [13] Dương Triệu Sinh. Phong thủy và nghệ thuật treo tranh thư pháp trong phòng ngủ, Tập san Sức khỏe gia đình (phiên bản đầu tháng). *Tạp chí*, 2013, kỳ 8, 50-51.